

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Свічкарь Віталій Анатолійович

к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки та маркетингу,
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка

Інтеграція України з Європейським Союзом є пріоритетом зовнішньої політики нашої держави з часу здобуття незалежності. Однак аналіз передумов переходу від міжнародної співпраці на якісно новий рівень міжнародних економічних відносин – початкову чи навіть підготовчу стадію торговельно-економічної інтеграції, потребує якісної зміни відповідних економічних передумов, адже ні законодавчо, ні економічно, ні інституційно Україна не спроможна взяти зобов'язання держави – члена ЄС. Це зумовлює необхідність формування курсу на реалізацію євроінтеграційної політики поза межами Спільноти. З 1 січня 2016 року почала працювати зона вільної торгівлі Україна-ЄС. Зараз перед Україною стоїть завдання реалізації експортних можливостей найбільш перспективних галузей для експорту до країн Європейського Союзу.

Взагалі, сучасний етап розвитку зовнішньої торгівлі України характеризується доволі радикальними трансформаційними процесами. Він розпочався, по суті, ще в другій половині 2013 р., коли, напередодні укладання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Росія в односторонньому порядку фактично запровадила обмеження на імпорт українських товарів. А у 2014 – 2016 рр. гібридна війна Росії проти України і пряма військова агресія Росії в АР Крим і на Донбасі стали чи не найпотужнішим чинником трансформації українсько-російської торгівлі з часів розпаду СРСР. Односторонні обмеження з боку Росії на імпорт українських товарів, як і взаємні обмеження у сфері українсько-російського військово-технічного співробітництва, спонукали українські підприємства до пошуку ринків збуту, альтернативних російському, а почасти – і джерел постачання цілого ряду товарів. Причому зазначені радикальні зрушення в українсько-російській торгівлі відбувалися на тлі економічних і соціально-політичних процесів глобального характеру [1].

Український експорт протягом останніх років переживає складні часи. Україна втратили певні ринки збуту та виробничі потужності для традиційного експорту, кон'юнктура світового ринку також була несприятливою. У підсумку, це призвело до значного скорочення вітчизняного експорту, для якого останнім часом характерна різноспрямована ситуація. З одного боку, збереглися деякі минулорічні негативні тенденції, зокрема: нестабільна політико-економічна ситуація в окремих районах Луганської і Донецької областей, продовження військової агресії з боку Росії; значна сировинна спрямованість вітчизняного експорту;

відсутність доступу до кредитних ресурсів, системні проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності (відшкодування ПДВ, валютне, митне та податкове регулювання). В 2016 р. ці тенденції доповнилися запровадженням Російською Федерацією ембарго щодо українських продовольчих товарів, застосуванням до вітчизняного експорту обмежень і ускладненням транзиту територією РФ.

З іншого боку, з'явилися окремі позитивні ознаки у вигляді пожвавлення попиту на деякі товари українського експорту при одночасному продовженні зростання виробництва промислової продукції.

Згідно з даними Державної служби статистики України [2], у структурі експорту товарів у 2016 р. найбільшу частку склали продукція АПК та харчової промисловості (40,1%), продукція металургії (23,9%) та машинобудування (12,0%), в той час як у структурі імпорту товарів найбільша частка припадає на продукцію машинобудування (29,2%), хімічної промисловості (23%), мінеральні продукти (19,5%) і продукцію АПК та харчової промисловості (10,3%). У географічному розрізі експортно-імпортних операцій України за 2016 р. слід зазначити, що як в експорті товарів, так і в імпорті, основним торговельним партнером України був Європейський Союз.

До ТОП-5 країн світу, з якими Україна за 2016 р. найбільше погіршила торговельне сальдо, належать Китай (на 1,0 млрд. дол. США), Туреччина (на 722,9 млн. дол. США), країни ЄС (на 289,5 млн. дол. США), Казахстан (на 257,8 млн. дол. США) та Білорусь (на 234,4 млн. дол. США). У той же час, до ТОП-5 країн світу, з якими Україна найбільше покращила сальдо торгівлі були Росія (покращення на 853,6 млн. дол. США), Норвегія (на 522,6 млн. дол. США), Індонезія (на 130,7 млн. дол. США), Таїланд (на 122,8 млн. дол. США) та Бангладеш (на 93,7 млн. дол. США).

У цьому контексті заслуговує на увагу розроблений Міністерством економічного розвитку і торгівлі України прогноз макроекономічних показників, зокрема і основних показників зовнішньої торгівлі на 2016-2019 рр. за двома сценаріями. Макропараметри сценарію 1 узгоджені з МВФ, і передбачають успішну реалізацію економічної програми, яку запроваджуватиме Уряд України за підтримки МВФ та інших міжнародних партнерів. Сценарій 2, відповідно до рекомендацій МВФ, передбачає більш песимістичний розвиток порівняно із сценарієм 1, з огляду на те, що економічні реформи реалізуються на тлі ряду суттєвих викликів та ризиків. У зв'язку з цим відновлення зростання може зайняти більше часу та виявитися менш вираженим, відповідно до якого за сценарієм 1 ВВП зростатиме в середньому протягом 2017–2019 рр. на 3,8 % щороку, за сценарієм 2 – на 2,3 % [3].

Як показав проведений вище аналіз, де-факто трансформація української зовнішньої торгівлі як у галузевому, так і в географічному плані вже відбувається. Однак Україні при цьому вкрай важливо підвищувати у своєму експорті питому вагу продукції з високою часткою доданої вартості, особливо високотехнологічної продукції. І тут діяльність бізнесу й держави

повинна об'єднуватись на основі національної зовнішньоторговельної політики.

Таблиця 1

**Прогнозні показники економічного і соціального розвитку України
на 2017–2019 рр. [2]**

Показник	2017 р.		2018 р.		2019 р.	
	сценарій 1	сценарій 2	сценарій 1	сценарій 2	сценарій 1	сценарій 2
Валовий внутрішній продукт: млрд. грн.	2572,1	2536,8	2888,1	2854,6	3183,1	3154,6
% до попереднього року	103,5	101	104	103	104	103
Експорт товарів і послуг: млн. дол. США	60 062	56 937	67 162	62 940	74 570	69 780
% до попереднього року	111,5	109,1	111,8	110,5	111	110,9
Імпорт товарів і послуг: млн. доларів США	62 053	58 041	69 623	64 223	77 839	71 419
% до попереднього року	111,9	108,9	112,2	110,7	111,8	111,2

Крім того, із вдосконаленням товарної структури українського експорту органічно пов'язані й проблеми його географічної диверсифікації, які нині є вельми актуальними. Як наголошують фахівці Національного інституту стратегічних досліджень, зберігається висока концентрація зовнішньоторговельної діяльності України (понад 70 % збуту вітчизняних товарів забезпечують усього 18 країн, і більш 80 % імпорту надходить також з 18 країн), існує значний нереалізований потенціал розширення географії торгівлі [1]. Утім, щоб таке розширення було ефективним і мало усталений характер, воно повинно спиратися саме на диверсифіковану товарну структуру зовнішньої торгівлі.

Список використаних джерел

1. Кулицький С. Питання трансформації української зовнішньої торгівлі на сучасному етапі [Електронний ресурс] / С. Кулицький // Україна: події, факти, коментарі. – 2015. – № 23. – С. 49–59.
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.me.gov.ua>.